

MAANDBERIGTEN,

VOORGELEZEN

IN DE

MAANDELIJKSCHE BEDESTONDEN

VAN HET

Nederlandsche Zendelinggenootschap,

betrekkelijk de uitbreiding van het CHRISTENDOM, bijzonder onder de

HEIDENEN.

VOOR HET JAAR 1875.

(77ste Jaargang.)

TE ROTTERDAM, BIJ

M. WYT & ZONEN,

Drukkers van het Nederlandsche Zendelinggenootschap.

Gedrukt voor rekening van het Genootschap.

MAANDBERIGT

VAN HET

Nederlandsche Zendelinggenootschap.

INHOUD.

HOOFDARTIKEL: *Savoe*. — VERSCHEIDENHEDEN: *Nieuw Guinea of Papoea*. — LIVINGSTONE'S laatste reizen. — ZALSMANN'S Jaarboekje — AANWIJZINGEN EN HERINNERINGEN: Br. TENDELOO. — Dr. JOHANNES THEODORUS VAN DER KEMP. — Brieven en stukken van zendelingen. — Een nieuw Klein Stukje. — Stukjes van het Vrouwenhulpgenootschap. — Afdeelingen. — Permanente commissie (*Aanvulling*). — Oproeping van zendelingkweekelingen. — Lijst der giften en legaten.

Savoe.

Niet vele lezers of hoorders van dit Maandbericht hadden tot voor niet langen tijd zelfs den naam van dit eiland hooren noemen. Nu is die naam voor ons geen vreemdeling meer, sinds we er onzen zendeling TEPPER hebben en reeds een en andermaal zijne mededeelingen van dáár onze belangstelling trokken. Om dus niet in herhaling te vallen, verwijzen wij derwaarts en gaan van de onderstelling uit, dat het terrein, waarop we ons nu verplaatsen, bekend is. (1) In een brief van 7 Maart 1874 geeft TEPPER ons eerst nog een ijzingwekkend tafreel van de dagen, toen die pokkenziekte een groot deel der bevolking ten grave sleepte. Zoo bleven b.v. van het geslacht van een der radja's, dat uit honderd vijftig leden bestond, slechts drie in het leven. Vele lijkjes bleven onbegraven liggen, den honden en zwijnen ter prooi. Zeer dikwijls werden de priesters het eerst aangetast en weggenomen. Niet alleen, dat hunne waarzeggingen, bezweringen en raadgevingen niets hielpen, maar een van hunne voor-

(1) Vergelijk: de belangrijke Aanteekeningen over het eiland Savoe van DONSELAAR in de Mededeelingen XVI (1872), 281-332, en Maandbericht 1874 N°. 3. Jaarverslag 1874 bl. 36.

schriften, om gestolen paardenvleesch te gebruiken, was nog de aanleiding tot een oorlog. Doch — reeds weten wij het — die ontzaglijke ramp baande den weg voor het Evangelie. Men kan zeggen, de bevolking brak met haar bijgeloof. En als nu TEFER kwam, zich aanmeldde bij den radja, en deze zijne grooten en vele anderen verzamelde; als TEFER dan hun niet alleen van Europa verhaalde, maar ook door middel van een verlicht panorama een en ander uit ons vaderland liet zien, tot groote verwondering en vreugde der toeschouwers, dan wist hij geleidelijk van den gezegenden invloed des christendoms te gaan spreken en hen op te wekken, hun nu verlaten heidendom te verruilen met de aanneming van den Heiland. Zoo mocht het hem gebeuren, velen tot den doop te brengen en met hunne toestemming op verschillende plaatsen onderwijzers te plaatsen. En er is reeds een band van genegenheid en liefde gelegd! Dat bleek treffend, toen, den Zondag na het met opgewektheid gevierde Kerstfeest, een woedende watervloed het huis van TEFER bestormde, en hem en de zijnen den dood nabijbracht. Velen der inwoners, ook een der radja's boden hulp, en lieten zich daartoe zelfs door den stroom, half wadende, half zwemmende, medevoeren tot bij zijne woning. Het gevaar week; maar het gevierde Kerstfeest had nagewerkt: de woning des zendelings was het tooneel geweest van malkander helpende liefde, die ontkiemt, waar JESUS wordt erkend.

Een tweede brief van TEFER van 15 Juni l.l., geschreven te *Seba*, zijne woonplaats, maakt, Gode zij dank! over het algemeen den indruk, dat hij met warmen geloofsmoed werkzaam is en op zijnen arbeid zegen heeft. De Savoeneezen, die in sommige opzichten niet laag staan, — men denke aan hunne huwelijken met slechts ééne vrouw en hunne, wij zouden in onze taal zeggen, vrijzinnige regeeringswijze, zijn in andere zaken weer zeer achterlijk. Zoo hadden ze nog nooit zooveel kaarslichten bij elkander gezien, als TEFER met veel moeite bijeen had gebracht, om den Kerstavond en den Oudejaarsavond in het bedehuis te *Seba* zoo feestelijk mogelijk te maken. Ook een kerstboom was opgericht. De indruk moest worden ge-

maakt, dat het Evangelie blijdschap brengt: niet de blijdschap des wangeloofs, waarbij de heiden en helaas! ook nog menig christen zich voorstelt, dat de Goden of God gereed staan, om de godsvrucht onmiddellijk te beloonen met uiterlijken voorspoed; maar de blijdschap over de verzekering van Gods liefde zelve en het zalig gevoel van een' Heiland gevonden te hebben. TEFFER stelde, en op het Kerstfeest en op den Nieuwjaarsdag, zooveel doenlijk in het licht, wat het woord des Heilands beteekent: „Zoekt eerst het koningrijk Gods en zijne gerechtigheid en alle deze dingen zullen er aan worden toegevoegd”. De aanleiding daartoe was hem, dat de Savoeneezen tot het christendom gekomen zijn onder den indruk der gebleken onmacht hunner goden, om tijdens de pokkenepidemie te helpen, en dat zij begonnen in te zien, hoe de regenmakende priesters geen regen konden maken. Het gevaar moest en moet bestreden, dat op den overgang tot het christendom een dadelijke, zinnelijke, zichtbare zegen en voorspoed volgen zou. Straks vernemen wij, hoe TEFFER hierin handelde, en tevens, hoe toch ook weer langs den middellijken, door God gewilden weg, de invloed des christendoms gunstig werkt op de verbetering van aardsche toestanden.

Onder degenen, die de viering van het Kerstfeest bijwoonden, bevond zich ook de radja van *Liai*, het kleinste en, mede ten gevolge van een brand, armste der vier regentschappen, waarin Savoe is verdeeld. Terwijl de andere radja's zich reeds hadden laten doopen en een gewillig oor leenden aan het Evangelie, was hij nog heiden: hij had het zwijgen toegedaan op menige toespraak en vermaning van TEFFER. En de hoop, dat de kerstprediking en feestviering indruk op hem mochten maken, werd teleurgesteld. Onverschillig en zwijgend, gelijk hij gekomen was, ging hij weder henen. Althans zoo scheen het. Maar bij de uitkomst bleek, dat er in zijn binnenste een zaad des woords was gevallen, dat vrucht zou dragen. Want wat gebeurt? Onze zendeling, sinds eenige dagen door koorts aan zijn leger gebonden, krijgt een onweerstaanbaar

voorgevoel, dat als hij maar naar den radja henenreist en zijn doopvont medeneemt, deze zich zal laten gezeggen en in de christelijke gemeente zich zal laten opnemen. Hij gaat op reis, komt bij den radja, die hem in een zeer mistroostigen toestand ontvangt. Hij is ziek en gaat zwaar gebukt onder den diep treurigen toestand van zijne negerijen. Alles is verdord en als weggeschroeid door de aanhoudende droogte. Reeds zijn er vele dieren gestorven, en gebrek aan spijs en drank dreigt de bevolking. Er komt bij, dat al de treurige gevolgen nog drukken van een brand, die vele huizen met alles wat er in was heeft vernield, en die daarom zoo heeft voortgewoed, omdat bijgeloof het blusschen verbood. „Ieder namelijk die hielp, zou door eene gelijke ramp worden getroffen, als waartegen hij de helpende hand bood.”

Al rasch is TEPPER met den radja in gesprek. Reeds dit was eene overwinning, dat hij, die anders steeds op iedere toespraak zweeg, aan het spreken kwam. Hij deelde mede, hoe de priesters beloofd hadden „regen te zullen maken” en telkens en telkens, onder het brengen van offeranden, uit de ingewanden der dieren hadden voorspeld: over drie, vijf, tien dagen regen! Maar de regen was niet gekomen. „Weet gij er wellicht een middel op, om regen te krijgen?” zoo vroeg hij nu TEPPER. Het ijs was gebroken; het oor en hart geopend voor de erkenning, dat priesters en goden machteloos bleken, gelijk dat ook aan den dag was gekomen tijdens het heerschen der pokkenziekte. „Waarom zoudt gij dan nu, vroeg TEPPER, gij en de uwen niet afstand doen van uw troosteloos bijgeloof, waarom niet aannemen dien JEZUS, dien ik u reeds meermalen als der zondaren Heiland voorstelde? Waarom u niet door den doop in zijne gemeenschap laten opnemen?” — En de radja liet zich doopen, hij en de zijnen, in tegenwoordigheid zijner zoogenaamde toemoekoems, rijks grooten, die hij had laten ontbieden, opdat zij getuigen zouden zijn van zijn breken met het heidensch bijgeloof. Mogten ook dezen, die nu voor 't eerst van het Evangelie hoorden, spoedig gevolgd zijn!

Maar, vraagt iemand, wat heeft TEFFER geantwoord op des radja's vraag naar een middel om regen te verkrijgen? Ons dunkt, recht menschkundig en evangelisch, deelde hij mede, hoe „de christenen in Europa regen maken.” „Wij christenen hebben onze dank- en bededagen voor den oogst en 'slands welvaren. Maar wij offeren alleen ootmoedige gebeden tot den Almachtige; evenwel niet zoo, dat wij hem als zouden willen dwingen of dag en uur voorschrijven, waarop we regen of zonneschijn willen hebben. De christen stelt oogst, regen, zonneschijn, geheel zijn lot en leven in de handen van den alleen wijzen God, en wacht dan kinderlijk af, wat de liefderijke Vader in den hemel over hem heeft beschikt.” In dien geest vereenigden nu allen zich na den doop en baden ootmoedig en vurig. Is het wonder, dat er 's nachts een: Loof den Heer, mijne ziel! oprees uit het hart van onzen broeder, toen hij wakker werd door het gekletter van den regen? „Een traan van vreugde en dank welde op in het oog, en in de blikken, waarmede wij elkander 'sochtends ontmoetten, stond te lezen „de Heer is God!” Wij konden nauwlijks spreken, drukten elkander de hand, en begrepen ditmaal, ook zonder woorden, elkander zeer wèl.”

En wat zullen wij tot deze dingen zeggen? Eene bloot verstandelijke, al te licht twijfelzieke beschouwing der dingen vraagt, misschien met een ietwat hooghartigen glimlach, of dan die regen, als door natuurlijke oorzaken ontstaan, niet even zeker zou gekomen zijn, al was die toetreding tot het Evangelie en dat gebed niet voorafgegaan. Maar het nog iets meer dan verstandelijke, het redelijke geloof van het christenhart wil daarover niet beslissen; maar gedachtig aan JEZUS' woord, dat geen haar van ons hoofd valt zonder den wil des hemelschen Vaders, en van 's Apostels getuigenis, dat alle dingen moeten medewerken ten goede, ziet het ook zeker de hand Gods in dit samenvallen van allerlei, van elkander onafhankelijke omstandigheden, hebbende tot vruchtgevolg de ontkieming en bevestiging der bekeering van de afgoden tot den levenden God, van een troosteloos heidendom tot den

Heiland der zielen. God geve er zijnen zegen over, en doe er uit opwassen een geloof, dat ook bestand blijkt tegen de beproeving, als Hij, gelijk JESUS MARTHA EN MARIA, vier dagen en langer nog laat wachten op zijnen zichtbaren bijstand!

Met te meer vreugde verhalen wij een en ander, omdat het gevolg niet was een in den schoot leggen van de handen. Gelijk de eerste christenen, niet vrij van overdreven, hoewel verschoonbare losheid van dit aardsche leven, nogtans door zorg voor zieken, armen, weezen, zooveel gedaan hebben tot leniging en opheffing van het lijden en de smarten van datzelfde aardsche leven, zoo heeft de geschiedenis der zending bladzijden bij bladzijden ten bewijze, dat het vertrouwen op den God en Vader van JESUS CHRISTUS geen zorgeloos, maar ijverige en rappe menschen maakt, en moed geeft, om het licht van kennis en beschaving te laten schijnen over treurige aardsche toestanden. Zoo ook hier. Met des radja's toestemming heeft zich nu te *Liai* een van TEFTERS meesters gevestigd. JACOB is zijn naam en zijne opleiding ontving hij op de vroegere kweekschool voor onderwijzers van ons Genootschap te Amboina. Wat hij daar te doen heeft en doet? „Wel”, antwoordt gij, „de kinderen en menschen leeren lezen en schrijven en rekenen!” Ja zeker ook dát! „Maar, zegt TEFTER, voor de Savoenezen is het niet de allereerste behoefte, dat hunne kinderen in die kunst gedrild worden. Zij hebben veeleer behoefte aan bezadigde mannen, die zich niet te hoog achten, om de bevolking te helpen aan eene betere soort van woningen, aan de vervaardiging van touw voor netten uit plantvezels, aan het bestrijden van ziekteoorzaken en diergelijke”. Nu deze JACOB te *Liai* is zulk een man. o Ja! ook eene kleine, eigenlijk gezegde school heeft hij opgericht, en tracht door woord en onderwijs voor het Evangelie uit de bevolking velen te winnen. Maar zoowel hij als zijne vrouw CHRISTINA, haren naam aldus eere aandoende, leggen er zich met ijver op toe, om verbetering te brengen in de armelijke toestanden der bevolking. Zoo wekt hij haar op, en gaat

haar voor, om naar het strand te gaan en visch en schilpadden te vangen. Aan alles, aan prauwen, vischnet, vischlijnen, was gebrek; met hoogst gebrekkige hulpmiddelen gelukt het hem reeds, om zoo rijkelijk visch te vangen, dat er overblijft om – glimlacht vrij, maar bedenkt, welk een gezevende kunst voor eene bevolking, door hongersnood soms bedreigd! – in te zouten: iets waarvan de lieden niets wisten. De meester en zijne vrouw beginnen dan ook op prijs gesteld te worden: al is 't nog niet door allen, daar velen hunner nog altijd de kunst van stelen hooger achten, dan ijverige arbeidzaamheid. Toch is dit een goed teeken, dat, naar TEFFERS mededeeling, velen dergenen, die daarin uitmunten – ik bedoel in het stelen, – weigeren christen te worden: omdat het christendom bij hen, zeggen zij, geen eer zou inleggen. Immers dáár alleen, waar het christendom in zijne heiligende strekking wordt begrepen, wordt het werkelijk begrepen.

TEFFERS bericht eindigt met eene belangwekkende mededeeling. Hij heeft het bij de bevolking reeds zoo ver gebracht, dat zij begrijpt zelve, zooveel zij kan, te moeten bijdragen voor de woning, het onderhoud en de bezoldiging dier meesters. Ja ook voor eene kleine bezoldiging in geld, boven en behalve hunne woning, bouwgrond en eene zekere hoeveelheid rijst. Voor die bezoldiging dient de collecte, en wel van geld. „Van geld? dat spreekt immers van zelf?” zegt gij. Neen! want in het dagelijksch leven gebruiken de Savoeneezen geen geld: 't is alles nog ruilhandel. Zij hebben het wel; maar tot hiertoe werd het alleen verarbeid tot sieraden, om den dooden mede te geven in hun graf. Die nu christen geworden zijn, schaffen die erfmaking aan dooden af, en geven er nu van in de collecte. In 1873 bracht zij op f 91,32 en daarmede werden de vijf meesters bezoldigd. TEPPER hoopt daarmede voort te gaan: en wie kan het anders dan prijzen, zoowel in hem als in de bevolking, om den wil zoowel van het beginsel als van ons Genootschap?

Ons komt bij dit laatste het wel bekende tafereel uit JEZUS' leven voor den geest, toen MARIA hem zalfde, hem den

levende deed, wat de discipelen zeker zouden hebben goedgekeurd, als zij het gedaan had aan den gestorvene, maar dat zij, gedaan aan den levende misduiden. o Zeker er lag en ligt iets roerends in 't vereeren der ontslapenen, al geschiedt het in vormen, die ons een glimlach afpersen; maar het Evangelie leert, en zal ook den Savoenees leeren, aan de levenden uit dankbaarheid goed te doen, en den stervenden geen goud of zilver mede te geven, maar wat beter is, omdat het blijft, de ervaring van liefde.

VERSCHEIDENHEDEN.

Nieuw-Guinea of Papoea.

Het eiland Nieuw-Guinea vormt de uiterste oostelijke grens van onze Oost-indische bezittingen. Bij de groote uitbreiding, die deze reeds verkregen hebben, werd echter niet dan gedurende enkele jaren een klein gedeelte op de noordwestelijke kust van wege onze Regering bezet, maar ook spoedig weer verlaten. Een eiland, dat eene lengte van ongeveer 400 uren, bij eene gemiddelde breedte van 50-70 uren gaans heeft, dat hooge bergen, schoone rivieren, een' prachtigen plantengroei en tal van de schoonstgevederde vogels vertoont; dat reeds in 1616 door onze zeereizigers SCHOUTEN en LEMAIRE, in 1643 door ABEL TASMAN bezocht werd, - verdient in hooge mate de aandacht van ons Nederlanders, en toch, hoewel in de jongste jaren verschillende vreemdeelingen zich veel moeite geven, om het nader te leeren kennen, ook met het oog op volkplantingen, wordt van onze zijde nog zeer weinig voor hetzelfde doel uitgerigt.

Verheugen wij ons daarom, dat het sedert kort opgerigte „Aardrijkskundig Genootschap” belooft de kennis aangaande dit eiland in een algemeen overzicht openbaar te maken, - wij mogen met hooger ingenomenheid van de pogingen gewagen, die sedert eenige jaren door de Utrechtsche Zendingvereeniging worden aangewend, om het Evangelie op dat eiland te planten. De twee eerste Berigten van 1874, door de Vereeniging uitgegeven, bevatten belangrijke mededeelingen van de ervaringen door de zendingelingen op het noordwestelijk gedeelte van Nieuw-Guinea opgedaan. Het lage standpunt van ontwikkeling, waarop de bewoners